

tats, ronyons: *deixa-li portar aquest sac ple, ja té bons amelucs* (Tordera). El meu pare no ho usava però ens contava que l'avi patern (nat a Biure d'Empordà, el 1835) en lloc de planye's dels lloms deia que li feien mal *alz əməluks*. El 1928 vaig sentir una dona de Tordera que, queixant-se de dolor, deia que s'hauria de fer una «pintada als *əməluks*». No figura en el Lab. ni en diccs. anteriors, i els primers que ho registren són, després del *D'Ag.*, Vogel (1911) *amaluc* «Hüfte»; el Bulbena català-cast. i el *D'Ort.* (1917) donen *maluc*.

El diccionari *AlcM* en dona una cita de Víctor Català i, tot definint-lo com «l'os de l'anca de les bèsties i, per extensió, de les persones»,¹ el localitza a Cerdanya, Ribes, Olot, Amer i Llofríu. La variant *maluc* ja fou recollida pel dicc. mallorquí d'Amengual (1879) «parte lateral del cuerpo, que está sobre los muslos: *cadera, coxendix*; el hueso de la cadera; h. de la c. del animal», i el *Dicc. Menorquí* de Febrer i Cardona, ja a primers del segle recollia *malucs* (p. 406a) però amb la definició «omoplatos, ossos darrere les espatlles», que no rep confirmació enlloc.² JRuyra defineix *maluc* «l'os de cada costat de la pelvis» i PBertrana escrivia «La Francisca, les faldilles arrebossades a la cintura, sostingudes en els *malucs* amb una agulla de cap»; potser predomina a Mallorca la variant *moluc* «cadera, hueso de la cadera», que és la que dona d'allà el *D'Ag.*, i els pastors de Manacor parlen del *moluc* de les ovelles (*BDLC* VII, 160); a Collsuspina (entre Vic i Moia) em parlaven del *malúk* d'una bèstia de càrrega.

Com que provinents de terres valencianes no n'hi ha notícies, però sí moltes en llengua d'oc, sembla probable que el mot ens vagi venir de la vella escola mèdica i veterinària de Salerno, responsable de la transmissió de tants termes aràbics d'anatomia, i que degué passar més tard a la universitat de Montpeller, sempre dirigent en les ciències mèdiques. Això mateix ens exigeix de suposar la fonètica: transmissió per via culta, de tècnics, car altrament en *huq* la consonant següent i la precedent haurien determinat la pronúncia de la *u* com a *o*; però els tècnics s'atienien a una pronúncia literal de les vocals aràbigues (a sempre *a*, no *e*; la *u* no s'obrí en *o* en l'arabisme anatómic *nuca*, etc.).

De fet la documentació del mot no sols és forta en llengua d'oc sinó espt. vora el Baix Roine. L'Abbé Sauvages, en el seu dicc. llenguadocià de 1756, que recull sobretot el lèxic del Gard, ja va registrar «*amallu*: la hanche et proprement la tête supérieure de l'os de la cuisse ou du fémur; selon M. Astruc,³ c'est un mot arabe qui signifie le croupion, ou l'os sacrum: en sorte que c'est par extension qu'on le dit de la hanche». El *TdF* porta *amallu* i lld. *amaluc*, amb ex. d'Albert Arnavielle (n. a Alès, 1844) «roumpràs au sòu toun *amallu*», amb el verb *amalugà* «déhancher, éreinter» i exs. en poetes nascuts a Nîmes i a Tarascó, S. XIX; però també ho llegim en l'obra poètica de Mistral: «Ourriàs éu-meme pren lou fèrri, / e 'me lou fèrri caud ié rimo lou *malu*» = «la croupe» (Mi-

reio IV, 57.7), «alín liuen lou pauràs vai toubà d'abouchoun, / *amalugà* ---» (*Mireio* IV, 64.4), «per vint lègo de curso *amalugà*» = «éreiné» (*Calendau* XII, 11.3).

El mot avui s'estén fins al Roergue, en part alterat en *emoluc* però també *omoluc* (allí les a pretoniques es canvien en *o*), *moluc*, *emoluc* «hanche» (Vayssier); com que hi ha també el verb *embalucà* «déhancher, éreinter» crec que hem d'entendre que hi hauria primer *emmalucar*, format amb el prefix *em-*, i que això es va diferenciar en *emba-*, d'on aquesta variant amb *emb-* tant en el substantiu con en el verb. Altrament veg. *FEW* I, 190a, que assenyala *amalugà* «faire du mal a qn.» fins a Clarmont d'Erau. Seguint la idea del doctor Astruc l'etimologia fou assenyalada per Devic (*MSL* v, 37ss.) «*azm al-huq* «os de la cavitè cotyloïde». La idea va ser acceptada pel *REW* (849) i el *FEW* (l. c.), i no va deixar d'aportar confirmació de la versemblança d'aquest origen l'assenyalament d'*amaluc* «hanche» en un doc. de Boucoiran (Gard, prop de Ledinhan, districte d'Alès) de l'any 1491.⁴ De manera que encara que Sainéan (*Sources Indig.* II, 414) i Spitzer (*Die Neueren Spr.* xxx, 264ss. i ja en *Kat. Etym.*) s'hi vagin oposar, com que no allegaren raons de pes (llevat de les formes regressives a què em referiré), podem desatendre'ls sense escrúpol.

Realment és veritat que hi ha un mot *mai* a la Guienne (*TdF*) amb el mateix significat, a La Teste de Buch *mail* «hanche, le haut de la cuisse» (Moureau), gc. *malh*, Banheras de Bigorra *mailh* (Rohlfs, *Le Gc.*, 70; Zauner, *RFgn.* xiv, 456), i que això degué transmetre's al bc. baztanès *anka-mail* «cadera» (cpt. amb *anka*) (Azkue, s. v. *anka*, i Supl. a *Azk.* *anka-mail*). Per més que fos concebible que de la idea de 'mall' es vagi passar a 'os de l'anca', això no és objecció de pes, i més aviat hem de creure que es tracta d'una mera convergència homonímica, car en tot cas partint de *mall* MALLEUS el mot per a 'anca' hauria hagut de ser **malhuc*, i no s'explicaria ni la *-l-* per *lh* ni la inicial amb *a-* de la major part de les formes; sense comptar que el sufix *-uc* fóra una raresa. Molt més fàcil que això últim fóra encara admetre que aquest *malh* s'extragué de *maluc* per derivació retrògrada combinada amb etimologia popular MALLEUS. I el que sembla comprovar-ho, i indicar que, abans, fins a Gascunya hi hagué *amaluc*, és que en basc també trobem *almaka* id. (Mitzelena, *Pasado de la l. vasca*, p. 151) i això fàcilment pot resultar de **amalka* < *amaluk-a* (amb article), donats els hàbits fònics d'aquesta llengua.

En tot cas des del punt de vista àrab aquesta etimologia no topa amb cap objecció, i al contrari tenim proves que tals compostos de «*azm* 'os' foren usuals en l'àrab magrebí i es transmeteren al romànic, en una forma paral·lela: de «*azm al-fil* 'os de l'elefant' vingué el cast. *amarfil*, *almalfil*, *marfil* (veg. *DCEC* III, 264a 17-18); la mateixa transmissió de la idea de 'os de l'anca' a l'anca mateixa tenim en el cast. i gall. *cua-dril* < *cadril* < *hueso caderil* (ib. I, 952). Per a un